

ידיעון לבני הורוביץ

מאי 1998

אייר תשנ"ח

מס' 12

הזמנה לכנס - 50 לעצמאות ישראל

מיפגש משותף - לזכרם של הלוחמים ממשפחות הורוביץ ויפה

חברים יקרים,

בהמשך לכנס הקודם - אותו קיימנו ב"בית ההגנה" ביחד עם עמותת משפחות יפה, לציון כ"ט בנובמבר 1947 - הגנם מוזמנים למיפגש-המשך משותף, עיון במאבקם של בני משפחות הורוביץ ויפה על השגת העצמאות במערכות תש"ח.

המיפגש יתקיים בבית דיזנגוף, שדרות רוטשילד 16 בתל-אביב, ביום שלישי, ט"ו בניסן תשנ"ח, 9 ביוני 1998 משעה 18.00 עד 20.00.

תוכנית ערב-העיון תכלול:

- * 18.00 בשעה מיפגש חברים וכיבוד קל. ניתן להתרשם מ"היכל העצמאות" ומוזיאון התנ"ך.
- * 18.30 משעה פתיחת הכנס וברכות. המנחה: אפרים אבא
- * *שירי הלוחמים - באור ומציל.*
- * *כתריאל יפה ומשימת הכ"ג בלבנון,* מאת בתו תמר (יפה) ברגמן.
- * *שיירת נבי-דניאל, ונפילתו של זרובבל הורוביץ - גיבור ישראל,* מאת גבריאל הורוביץ.
- * *גוש עציון וההליכה בשבי - בעקבות ספרו של דן הורוביץ.*
- * *קטעים מסרט על שיירת נבי-דניאל ונפילת גוש-עציון.* דברי פתיחה - דנה כוגן.
- * *האלוף אברהם יפה - ממייסדי ניר-דוד, בין כובשי בית-שאן ונצרת,* מאת בנו דני יפה.

דמי ההשתתפות הינם 15 ש"ח. יבורכו המקדימים להירשם (דוד הורוביץ, טל' 03-5492013).

להתראות בכנס. שלכם,

גבריאל הורוביץ, יו"ר העמותה

מפעל הפרסים על כתיבת עבודות

במגמה לעניין את הנוער שלנו במורשת משפחות הורוביץ, ולציון שנת היובל למדינת ישראל, הנהלת העמותה החליטה להעניק פרסים לתלמידים עבור כתיבת עבודות בנושא

בני הורוביץ ותרומתם לתקומת ישראל

נושאי העבודות יהיו אחד מאלה:

1. בני הורוביץ בישוב הישן.
 2. בני הורוביץ בעלייה הראשונה, השנייה או השלישית.
 3. בני הורוביץ מן העלייה השלישית ועד קום המדינה.
 4. בני הורוביץ במלחמת העצמאות ובמערכות ישראל.
- ניתן לכתוב על אדם או על משפחה.

רשאים להשתתף בתחרות תלמידי חטיבת הביניים והחטיבה העליונה.

היקף העבודה יהיה 5 עמודים לפחות.

העבודות יוגשו לעמותה לחקר משפחות הורוביץ, באמצעות נציגי

העמותה המפורטים להלן, עד לסוף אוגוסט 1998.

לזוכים, מכל חטיבה בנפרד, יוענקו פרסים כלהלן:

פרס ראשון - 800 ש"ח. פרס שני - 600 ש"ח. פרס שלישי - 400 ש"ח.

טכס הענקת הפרסים ייערך בסוף שנת הלימודים.

נציגי העמותה מהם ניתן לקבל ייעוץ, רשימת מקורות וליווי, הם:

בירושלים - מר מנחם ארגוב, טל' 02-5639533	דר' חיים פלס, טל' 02-6511960
בחיפה - גב' שולמית בר-אלי, טל' 04-8332114	
בתל-אביב - גב' שושנה ברנר, טל' 03-7391394	דר' מנשה הורוביץ, טל' 5240250

תרומות למימון הפרסים, וכן מימון מילגות להנצחת קרובי משפחה,

תתקבלנה על-ידי הנהלת העמותה בברכה.

בחזרה לגלות

שושנה ברנר, בתה של זלדה ברנר לבית הורוביץ, עשתה את שנות ילדותה בבית הוריה בשכונת הפו-עלים בנהריים, שם היה אביה אחד הראשונים מעובדי מפעל החשמל. שושנה נמנית על מייסדי עמותת הורוביץ וחברת ההנהלה שלה.

סבתה של שושנה ברנר הייתה צעירה יפת-תואר כאשר גירשו אותה התורכים מן הארץ, זמן קצר לאחר שעלתה לכאן עם משפחתה. כעבור ארבע שנות גלות שבה אל בעלה ואל ילדיה, אך היא כבר לא הייתה אותה אישה.

דבורה הורוביץ, סבתי, היא שִדְרַבְנָה את בעלה לקום ולעלות ארצה, בשנת 1912, עם שמונת ילדיהם ועם אבי-סבי, שהתאלמן זה מכבר.

היא הייתה ציונית פעילה בעיירה, וקוב, שברוסיה. היא הייתה גם מהנשים הבודדות בעיירה שידעו קרוא וכתוב, והייתה כותבת לנשות העיירה את מכתביהן.

הם הגיעו לנמל יפו והתגוררו בחדר אחד בעיר, בעוני ובחוסר-יכול. אחר-כך עברו לשכונת "מחנה יוסף" שליד נוה צדק, וחשבו שבכך תמו צרותיהם.

והנה, פרצה מלחמת-העולם הראשונה. בוקר אחד הפכו כל תושבי תל-אביב-יפו שעלו מרוסיה ל"אויבים" ולחשודים בעיני התורכים. סבתי, בתה הצעירה וחמיה, שהלכו ברחוב לתומם, נתפסו לפתע והובאו בכוח, יחד עם יהודים רבים אחרים, אל נמל יפו. ושם, במרחק-מהחוף, המתינה להם אניית הגירוש. היעד: מצרים.

גם סבי ושאר הילדים נתפסו על-ידי התורכים והובאו לנמל. ערבים העבירו בסירותיהם את היהודים המפוחדים והמופתעים – שהתקבצו, נרעדים, על הרציף, אל האנייה. התורכים התהלכו הלוך ושוב, וזירזו אותם בצעקות.

המהומה הייתה גדולה. סבתי, בתה וחמיה הועלו על אחת הסירות והובאו אל האנייה. הם נדחקו אל הסיפון, שהיה עמוס עד אפס-מקום. לסבא ולילדיו הקטנים לא נותר עוד מקום על האנייה,

סבתא, דבורה הורוביץ ובעלה ליד ביתם

האחים הורביץ

ימים עליונים בתל-אביב (האחים והאחיות צעירות).

היא עבדה כתופרת, וכך פרנסה את בתה ואת חמיה. הדאגה לבני המשפחה שנשארו בארץ כרסמה בה ללא הרף.

בשנת 1918, עם תום המלחמה, החלו המגורשים שבים ארצה. ברכבת הראשונה שהגיעה ממצרים הייתה דבורה הורביץ. כאשר יצאה מן הארץ הייתה אישה צעירה ונאה, אך כאשר ירדה מן הרכבת, לא הכירו אותה בני המשפחה. לפנייהם עמדה אישה זקנה, ועצובה.

אתוך "איה סבאני לבי" -
דבורות אהרן-הורביץ.

והם הוחזרו ליבשה. באותו רגע עדיין לא ידעו, כי נגזר עליהם להיות ללא אמם במשך כל שנות המלחמה.

הפרידה הפתאומית הותירה צלקת בלבה של אמי. היא הייתה אז בת שלושים-עשרה, וכל חעול של משק הבית והטיפול באחים הקטנים נפל עליה.

אך הצרות לא תמו. בפקודת התורכים גורשו סבי וילדיו מתל-אביב. הם נדדו בארץ, ולבסוף הגיעו למושב גדרה, ושם התגוררו במרתפו של איכר. למחיי תם עבדו בשדות ובכרמים של האיכר. ארבע שנים הייתה סבתי במצרים.

העמותה לחקר משפחות הורביץ פועלת בשיתוף בית התפוצות

והמכון לחקר המורשת של המשפחה היהודית.

הידיעון לבני הורביץ - ביטאון העמותה - מיועד לבני המשפחות איש-הורוביץ.

ארביץ, הורביץ, הורוביץ והורוביץ.

הביאו נא תוכן הגיליון הזה לידיעת קרוביכם. הערות והצעות שילחו נא לכתובת

ערך: דניאל אופיר

העמותה: ת"ד 53368, תל-אביב 61533.

אייבור סטיבן הורביץ

מאת דר' מנשה הורוביץ

בספרו "מר מאני" מתאר הסופר א"ב יהושע את התולדות של משפחה ספרדית מירושלים במאתיים השנים האחרונות, והספר שימש גם בסיס לסידרת טלוויזיה באותו שם. העלילה מתארת אירועים בתולדות הישוב, בהם היו בני מאני מעורבים. בקטע הקשור ליוסף מאני, המתרחש בעת כיבוש הארץ על-ידי הבריטים בשנת 1918, ממלא לייטנאנט **אייבור סטיבן הורביץ** תפקיד מרכזי.

יוסף מאני הואשם בריגול נגד הצבא הבריטי לטובת התורכים, ואייבור הורביץ שימש כתובע מטעם הפרקליטות הצבאית הבריטית. מצבו של מאני היה קשה - כי נתפס בהעברת מסמכים סודיים לתורכים, ובהיותו נתין בריטי היה צפוי לעונש מוות. הסיפור מתאר שיחה ממושכת בין **אייבור הורביץ** לאב-בית-הדין הצבאי, ובה הוא מצליח, בחכמה ובעדינות, לשכנע אותו להמיר את עונש המוות להגלייה לאי כרתים.

בהערות לפני כל פרק מגיש א"ב יהושע שפע של פרטים ביוגרפיים אודות הדמויות השונות המופיעות בו, וכך אנו למדים פרטים אישיים רבים על **א"ס הורביץ**:

הוא נולד כמנצ'סטר ב-1896. אביו יוסף הורביץ, יליד רוסיה, בא עם משפחתו לאנגליה בגיל צעיר, ונשא לאישה את דינה עליאש, ממשפחה יהודית שמוצאה מאלג'יריה. אייבור הצטיין בלימודים ושנה לפני פרוץ המלחמה החל ללמוד משפטים בקיימברידג'. הוא גויס ב-1915, לחם בחזית הצרפתית וכהמשך הועבר לפרקליטות הצבאית. הוא צורף לצבאו של גנרל אלנבי ועמו הגיע לירושלים בדצמבר 1917.

לאחר המלחמה השתחרר א"ס הורביץ מהצבא, חזר לאנגליה, סיים את לימודי המשפטים פיתח קריירה מוצלחת כעורך-דין וכפרופסור למשפטים. הוא היה מקורב לחוגי הפדרציה הציונית הבריטית, וביקר מספר פעמים בארץ לאחר קום המדינה. אחד מנכדיו אף עלה ארצה והשתקע בקיבוץ רביבים. הוא נפטר ב-1973 בלונדון אחרי מחלה קצרה, בגיל 77.

כיוון שהדמות של אייבור סטיבן הורביץ כל-כך חיה וממשית בספר - פניתי לסופר בשאלה האם הושפע מדמות היסטורית אמיתית. א"ב יהושע ניאות להשיב לי: "הכל דימיון מההתחלה ועד הסוף". אבל זה כתוב באופן כל כך משכנע!

הנניאלוג דר' פאול יעקבי ז"ל

מאת ד"ר חנן רפפורט - חבר לעבודה ורע

היום אנו מקימים מצבת אבן לד"ר יעקבי, אולם המצבה אשר תיכון כמוחם ובלכם של רבים, היא המצבה האמיתית, הנכונה והחשובה לאיש, למפעלותיו, למחקרו ולעבודתו המעמיקה.

הלך מאתנו אדם חכם. בתלמוד נאמר: חכם עדיף על מלך ישראל. כאשר נפטר חכם, אין לנו כיוצא בו, כלומר, אין לנו ממלא מקום לאיש ולחכמתו, אולם..... מלך ישראל שמת, הרי כל ישראל ראוים למלכות.

ד"ר יעקבי היה איש הרנסאנס. הוא שילב באישיותו בהרמוניה נפלאה את הידע הרחב של ההיסטוריה העולמית והיהודית על רקע היכרות מעמיקה של התרבויות העתיקות והמודרניות על שלוחותיהן השונות - יחד עם סקרנות מפליאה ודיוק מחשבה אשר תרמו לגישה מחקרית נועזת בהעלאת השערות יחד עם הישענות בלבדית על עובדות וממצאים.

אם הספרים והידע המעמיק המתלווה אליהם, הם תבנית נוף מולדתו הרוחנית של אדם - הרי היה ד"ר יעקבי איש רנסאנס במלא מובנו של מושג זה. איזה תחום משטחי ההתעניינות והידע של איש רנסאנס חסר היה בספרייתו? אנו מוצאים בספרייתו ספרים, וכמעט על כולם הערות בכתב ידו הצפוף, כשדות הארכיאולוגיה, ההיסטוריה, המוסיקה, התיאטרון, החזנות והפיוטים, האמנות לכל ענפיה, הארכיטקטורה, הפילוסופיה והתיאולוגיה, תורת המשפט והספרות, ... ואני משוכנע כעת שהחסרתי בודאי עוד שטחים הומניסטים רבים בהם עסק ולמד בכל רגע מרגעי חייו הארוכים.

התעניינות מעמיקה ורחבה כל כך, לא הסתפקה בחקר הספרים עצמם ובעבודות אשר נמסרו בידי ברי-סמכא כשדות המדע השונים אלא עברה אל שדה העבודה האמפירי, תוך כדי מסעות אין ספור בחיבי אירופה, רוסיה ואסיה ועד לבדיקה אישית של מערות עתיקות על ציוריהן בני אלפי השנים וכיתות רגליים בלתי פוסק, מחפש בודק ומערך בכל חפירה ארכיאולוגית בירושלים ובארץ ישראל תוך כדי חיפוש והשוואה עם ממצאיהן ומסקנותיהן של חפירות ארכיאולוגיות בארצות השכנות - חפירות אבלה שבסוריה לדוגמה - בהן ובחפירותיהן נבצר ממנו לבקר.

זו הייתה סקרנות ללא שובע. סקרנות אשר, בידי של מוח מושחו ואמון על מחשבה מדויקת יחד עם העזה בהעלאת השערות, מאפשרת את הפרכתן או אישושן באיזמל החוקר הבלתי מתפשר עד כדי מיצוי האמת המודעת וגם אם... וכאשר אלה.... סותרים את עמדותיו שלו, עצמו.

הכוח והיופי המונחים ביסוד הצירוף האורגני בין הכשרים האנליטיים-לוגיים האלה של ד"ר יעקבי, לבין הדמיון היוצר שלו, הביאו לסינתזה חדשנית. צרוף זה מיוג בתוכו את הטוב שבעולם התרבות הקלסי - מערב ומזרח גם יחד. זו היתה סינטזה נפלאה בין הפורמליזם והמחשבה האנליטית של המסורת היונית - רומית לבין, יכולת מפתיעה נוספת של אישיותו, והיא דמיונו היוצר - אשר איפשר צירופים בעלי גמישות ותעוזה - של מסורות ותרבויות המזרח.

לכל אלה הצטרף זיכרון ברוך-אל ויכולת נפלאה לבור את המוץ מן הבר, תוך כדי מבט פנורמי - פרספקטיבי מעל העובדות. מבט אשר איפשר לו לראות את קווי המיתאר המרומזים של המבנה השלם ובכך לאשר או לדחות השערות או תיאורים משתמעות או מקובלות.

גם בזאת הייתה ידו חזקה. הוא לא פחד מאיש, מאוטוריטה ובר סמכא בשטחים בהם הרגיש שהוא מבין או יודע. אולם יחד עם זאת, היה שפל ברוך, צנוע ועניו תוך כדי נכונות בלתי פוסקת ללמוד ולהרחיב דעת מאותם אנשים ובאותם שטחי התעניינות בהם לא חזקה ידו.

לולא ההקפדה והדרישה הבלתי מתפשרת עם עצמו, לביסוס עמדותיו ולהוכחת השערותיו, היה יכול עוד בחייו להיות האיש הנקרא ביותר, הנדרש ביותר והקונטרוברסאלי ביותר בשדה הגניאלוגיה וההיסטוריה היהודית בעולם. אלא שתכונותיו המוזכרות לעיל, מנעוהו מפרסום של מאות ספריו - אשר הוא קראם הפרקים * - על כמאה המשפחות העתיקות בישראל ** ועל קרוב לארבע מאות המונוגרפיות המשפחתיות אשר חיכו בתורן להשלמה והאחדה של המידע אשר הצטבר בכליו.

בניגוד לרבים וטובים בשדה הגניאלוגיה היהודית, לא ראה הוא לנכון להסתפק בבניית "עצים וענפים" של משפחות. עבודה כזאת הוא כינה כשם: "גניאלוגיה מורמונית".

בגלל החשיבות אשר ייחס ד"ר יעקבי, למשמעויות ההיסטוריות של תנועות ההגירה היהודית ולתכני החיים ותפקידיהן של הקהילות היהודיות ומארג החיים של המשפחות היהודיות עצמן, ראה הוא לנכון לתאר כמעשה מרכזי את הביאוגרפיות האישיות של כל שם אשר התפקד כעלה על ענפי ואשכולות המשפחות אשר משתרגות על הגפן ועצי העם היהודי. חיבורן של הביאוגרפיות יחד עם העלים, האשכולות, הענפים והעצים הוא לדעתו, וכצדק לדעתי, "הגניאלוגיה היהודית".

הוא לא נתכבד בתואר של פרופסור בהיסטוריה וגניאלוגיה יהודית, אף כי ודאי היה זוכה לו כאשר היה מפרסם את עבודותיו ברבים. ואף על פי כן ולמרות זאת - פנו אליו פרופסורים להיסטוריה ויהדות כמוצאי שלל רב.

כפי שאמר אחד מגדולי הפרופסורים החוקרים, בפנותו אליו: "אינני מבין כיצד משתרכבים שני

* הוא קראם "הפרקים - CHAPTERS", ולא הספרים או המונוגרפיות, בראותו לנגד עיניו אנציקלופדיה מדעית, בת כרכים רבים, של גניאלוגיה יהודית לאורך האלף האחרון של היסטוריה יהודית ברחבי העולם.

שמות דומים אלה, הנראים לי כאדם אחד, כתוך כתיב היר מן המאה ה-15 אשר מצאתי בארכיון בני-יורק. כאשר הערתי על תמיהתי לקולגים באוניברסיטה (העברית), אמרו לי: 'אם אינך יודע פנה אל ד"ר יעקבי והוא רדאי יעזור בפתרונה'. ואכן.... מה הופתע אותו פרופסור כאשר שמע כי באותו זמן, במקרה, סיים ד"ר יעקבי לכתוב מונוגרפיה הכוללת את פתרון המבוכה והתהיות של אותו פרופסור מכובד.

ובכן הפרופסורה כתואר נמנעה מד"ר יעקבי בגלל "חטאיו" שלו, אולם, הפרופסורים המכובדים ביותר, ראו בו בר שיח ושיג שווה ערך להם. יחד עם כל אלה, לא גאה בו לכו והיה נכון להודות בטעות - תכונה שהיא מנת חלקם של יחידי סגולה בתוכנו. היתה זו אחת מתכונותיו המפתיעות הנוספות אשר נתגלו לאלה מתוכנו אשר זכו להכירו מקרוב. במיוחד הפתיע הדבר כאשר התרגלנו כולנו לבטחוננו הרב בעמדותיו, ידיעותיו ופסיקותיו הנחרצות.

ושוב, לאלה מתוכנו אשר זכו להכירו מקרוב, היה הוא איש חם, מתעניין בזולת ודואג דאגה כנה לשלומם ולשלום יקיריו - תמונה מפתיעה לאור חזונו החיצוני של "היקה" הקר, קצר הרוח לעתים קרובות, המדיק וחוסך במילותיו וזמנו.

נכונותו לעזור והכמיהה להיענות היתה רבה כל כך עד כי פחד לגשת, לעתים קרובות, לפתוח את תיבת הדאר שלו. כי הוא, כג'נטלמן אמיתי ומדען, לא היה מעלה על דעתו לדחות מעליו משהו בשאלותיו הרבות והמטריחות לפעמים.

כשנה האחרונה, בגלל התקפות הלב שלו והחלשותו, הצטברו על שלחנו עשרות מכתבים אשר לא זכו למענה וזאת על אף שהמשיך לשכת אל שלחן העבודה שלו ולעבוד כמעט עד הרגע האחרון.

אם לשפוט לפי מאות ואלפי הכותבים אליו מרחבי העולם, היה הוא, ללא ספק, האישיות הבכירה ביותר כגניאולוגיה היהודית בעולם. כה רבים וטובים ראו בו פוסק ובר סמכא מיוחד במינו לבעיותיהם בשדה הגניאולוגיה, עד כי יחסר ביותר בעולמנו.

חסרונו המורגש יהא אבן ציון נאותה ביותר לאדם גדול ומיוחד זה.
יהא זכרו ברוך.

להישבע על שני לוחות הברית

מעשה שבא אדם לפני רבו ותבע את חברו לדין תורה על ממון שהוא חייב לו. הנתבע הכחיש שהוא חייב כספים, והביע את נכונותו להישבע שאינו חייב דבר. הכין הרב שהצדק בכל זאת עם התובע, ושהנתבע רוצה להישבע לשקר. אמר הרב לנתבע: "עוד מעט תוכל להישבע, אבל לא על ספר-התורה אלא על שני לוחות הברית". ומייד הורה הרב לשמש בית-הדין לטבול עשר טבילות ולהביא את שני לוחות הברית כדי להשביע את האיש. נכהל הנתבע כהלה רבה: הוא ידע שהרב לא יוציא מפיו מילה שאינה אמת, אולם אם יישבע על שני לוחות הברית - אין ספק שתצא מהן אש ותשרפנו חיים. נפל עליו פחד גדול ומידי אמר: "אשלם את הסכום - ולא אשבע!".

אמר לו הרב: "מאוחר מדי: לא תוכל לחזור כך, הואיל וכבר נתחייבת בשבועה". קרא הנתבע ככהלה: שקר היה בפי רבי, ופירט בהרחבה כדי לשכנע את בית-הדין עד כמה התובע צודק בתביעתו. בית-הדין חייב את הנתבע, ואז פנה זה האחרון אל הרב: "האמנם ביקש הרב להשביעני בשני לוחות הברית?". ענה לו הרב: "בוודאי, הבט לאתוריך וראה". הכיט האיש לאחוריו וראה את השמש נכנס לחדר ובידיו הספר "שני לוחות הברית" שחיבר השל"ה הקדוש.